

PROCES CYWILNY SPRAWA O ZADOŚĆCZYNIENIE I ODSZKODOWANIE

Od wniesienia pozwu
do prawomocnego wyroku

redakcja naukowa Aleksandra Partyk

Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk

PROCES CYWILNY SPRAWA O ZADOŚĆCZYNIENIE I ODSZKODOWANIE

Od wniesienia pozwu
do prawomocnego wyroku

redakcja naukowa Aleksandra Partyk

Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk

słowo wstępne Olga M. Piaskowska

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 czerwca 2020 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Mariusz Załucki

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Anna Iwannikow – JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne fragmenty rozdziałów napisali:

Aleksandra Partyk – komentarze naukowe (zagadnienia ogólne, zastępstwo procesowe, zarys przebiegu procesu cywilnego, naczelne zasady procesowe, podstawy ustalania faktów w procesie cywilnym, dowody w procesie cywilnym, orzeczenia i zarządzenia, zaskarżanie orzeczeń)

Tomasz Partyk – tok postępowania, wzory, schematy

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-924-8

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

naszym Rodzicom

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Słowo wstępne	13
Od autorów	15
Rozdział 1. Przed wniesieniem pozwu	19
Komentarz naukowy: zagadnienia ogólne	19
Tryby postępowania cywilnego	25
Tok postępowania: wprowadzenie	28
Komentarz naukowy: zarys przebiegu procesu cywilnego	32
Tok postępowania: wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu	42
Wzór wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu	43
Wzór zarządzenia o wezwaniu do usunięcia braków formalnych	45
Wzór wezwania do usunięcia braków formalnych	46
Wzór zarządzenia o zwrocie wniosku	49
Wzór wniosku o sporządzenie uzasadnienia	51
Wzór uzasadnienia zarządzenia o zwrocie wniosku	52
Wzór wniosku o nadanie sprawie dalszego biegu	54
Wzór zarządzenia	54
Wzór postanowienia o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu	55
Komentarz naukowy: zastępstwo procesowe	58
Samodzielny udział w procesie	59
Pouczenia	60
Pełnomocnik z urzędu i pełnomocnik z wyboru	61
Podwyższony formalizm	66
Tok postępowania: przedsądowe wezwanie do zapłaty	68
Wzór przedsądowego wezwania do zapłaty	69
Wzór pisma przedprocesowego	70

Rozdział 2. Pisemny etap postępowania	72
Tok postępowania: pozew	72
Wzór pozwu o zapłatę	72
Komentarz naukowy: naczelne zasady procesowe	82
Zasada prawdy	83
Równość stron	84
Dyspozycyjność (rozporządzalność)	85
Kontradyktoryjność	86
Koncentracja materiału dowodowego	87
Swobodna ocena dowodów	88
Kierownictwo sędziowskie	88
Bezpośredniość	89
Ustność	89
Formalizm (rygoryzm procesowy)	90
Tok postępowania: wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych	91
Wzór postanowienia o częściowym zwolnieniu od kosztów sądowych	92
Wzór pisma procesowego	95
Tok postępowania: postępowanie upominawcze	97
Wzór nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym	98
Wzór pouczenia pozwanego w postępowaniu upominawczym	102
Wzór pełnomocnictwa procesowego	107
Wzór sprzeciwu od nakazu zapłaty	109
 Rozdział 3. Ustny etap postępowania	 115
Komentarz naukowy: podstawy ustalania faktów w procesie cywilnym	115
Włączenie dowodu do postępowania	118
Postanowienia dowodowe sądu	120
Niedopuszczalny dowód z akt innego postępowania	122
Kwestionowanie oceny dowodów przedstawionej przez sąd	123
Tok postępowania: posiedzenie przygotowawcze	124
Wzór zarządzenia o wyznaczeniu posiedzenia przygotowawczego	128
Wzór wezwania na termin posiedzenia przygotowawczego	130
Wzór załącznika do protokołu	132
Wzór protokołu posiedzenia przygotowawczego	133
Wzór planu rozprawy	137
Komentarz naukowy: dowody w procesie cywilnym	143
Dowód z dokumentu	144
Zeznania świadków i stron	146
Opinie biegłych	147
Inne środki dowodowe	150
Orzeczenia innych sądów	151
Związanie sądu cywilnego prawomocnym wyrokiem skazującym	151

Tok postępowania: rozprawa	154
Wzór wezwania świadka na termin rozprawy	154
Wzór zarządzenia w przedmiocie zwrócenia się o akta	156
Wzór pisma w przedmiocie zwrócenia się o akta	157
Wzór protokołu rozprawy – cz. I	160
Wzór postanowienia o skazaniu świadka na grzywnę	165
Wzór protokołu rozprawy – cz. II	166
Wzór odezwy do biegłego sądowego	172
Wzór postanowienia o przyznaniu biegłemu wynagrodzenia	175
Wzór pisma sądowego w sprawie terminu na dokonanie czynności	177
Wzór pisma procesowego z zarzutami do opinii biegłego	178
Wzór zarządzenia o telefonicznym wezwaniu na rozprawę	180
Wzór protokołu rozprawy – cz. III	181
Wzór postanowienia o przyznaniu biegłemu wynagrodzenia (2)	185
Wzór protokołu rozprawy – cz. IV	187
Rozdział 4. Wyrokowanie przez sąd pierwszej instancji	190
Komentarz naukowy: orzeczenia i zarządzenia	190
Orzeczenia sądowe	191
Rodzaje wyroków	192
Skład sądu wyrokującego	195
Zasady wyrokowania	199
Zakres wyrokowania	201
Uzasadnianie orzeczeń	201
Rektyfikacja orzeczeń	203
Postanowienia sądu	206
Nakazy zapłaty	207
Zarządzenia	209
Tok postępowania: wyrok sądu pierwszej instancji	211
Wzór protokołu ogłoszenia wyroku	211
Wzór wyroku	212
Wzór zasadniczych motywów wyroku (przedstawianych ustnie)	213
Wzór wniosku o uzasadnienie wyroku	216
Wzór uzasadnienia wyroku	218
Rozdział 5. Postępowanie apelacyjne	233
Komentarz naukowy: zaskarżanie orzeczeń	233
Zaskarżanie postanowień formalnych	239
Cofnięcie środka zaskarżenia	241
Skarga na przewlekłość postępowania	242
Tok postępowania: apelacja	243
Wzór apelacji	244
Wzór zarządzenia o przekazaniu apelacji	249

Wzór zarządzenia dotyczącego wezwania do usunięcia braków apelacji	250
Wzór wezwania do usunięcia braków fiskalnych apelacji	251
Wzór zarządzenia dotyczącego doręczenia odpisu apelacji	252
Wzór odpowiedzi na apelację	253
Wzór zarządzenia w sprawie wyznaczenia terminu rozprawy	256
Wzór protokołu rozprawy apelacyjnej	256
Wzór wyroku sądu odwoławczego	258
Wzór wygłoszonego ustnie uzasadnienia wyroku	260
Wzór zarządzenia o zwrocie akt	265
Wzór zarządzenia końcowego	266
Bibliografia	271
Orzecznictwo	277
Wykaz schematów	281

SŁOWO WSTĘPNE

Czym niniejsza książka różni się od pozostałych podręczników? Dlaczego będąc młodym adeptem prawa, warto do niej zajrzeć? Opracowanie części procesu cywilnego autorstwa dr Aleksandry Partyk oraz sędziego Tomasza Partyka różni się od dotychczas znanych nam podręczników. W oryginalny i zbliżony do rzeczywistego procesu sposób łączy w sobie wiedzę teoretyczną z jej praktycznym zastosowaniem. Praktyczne zastosowanie nie opiera się przy tym na przykładach z orzecznictwa czy opracowanych kazusach ilustrujących omawiane zagadnienia teoretyczne i poszczególne instytucje procesu cywilnego. Polega ono na zaprezentowaniu Czytelnikowi konkretnej sprawy cywilnej i przeprowadzeniu go przez cały proces cywilny z udziałem powódki i jej pełnomocnika. Wybrana i opracowana przez Autorów sprawa (proces cywilny o odszkodowanie) służy do zilustrowania przebiegu procesu cywilnego wraz z omówieniem jego konkretnych instytucji przy odwołaniu do tej właśnie sprawy. W ten sposób Czytelnikowi łatwiej zapamiętać i zrozumieć poszczególne zagadnienia procesu cywilnego. Dodatkowo Czytelnik ma możliwość zapoznania się z poszczególnymi wzorami orzeczeń, które kolejno mogą zapaść w konkretnej sprawie, oraz ich uzasadnieniami. Wraz z powódką przechodzi zatem przez cały proces cywilny (tryb procesowy), zapoznaje się z jego poszczególnymi stadiami i etapami (także wypadkowymi). Atutem tego podręcznika jest więc to, iż Czytelnik ma możliwość identyfikacji z powódką i sytuacją, w jakiej się znalazła, dzięki temu łatwiej mu przyswoić informacje zawarte w podręczniku. I choć nie omawia on wszystkich instytucji prawa procesowego cywilnego, to obejmuje wszystkie istotne kwestie, instytucje oraz zasady postępowania procesowego. Każdy praktyczny aspekt zilustrowany w podręczniku jest także omówiony w dotyczącej go części praktycznej. Dzięki temu zabiegowi Czytelnik może pogłębić posiadaną już wiedzę bądź zapoznać się z instytucjami, których praktyczne zastosowanie zostało przedstawione w konkretnym rozstrzygnięciu sądu albo sędziego.

Z tych właśnie względów przekazywana w Państwa ręce publikacja różni się od dotychczas dostępnych na rynku podręczników i stanowi interesującą pozycję, po którą mogą sięgnąć młodzi adepci prawa.

OD AUTORÓW

Z perspektywy osoby zgłębiającej zawilności procesu cywilnego istotne znaczenie ma nie tylko sama instytucja prawna, lecz także to, w jakiej formie zapada określona decyzja procesowa, w jakim składzie wydawane jest rozstrzygnięcie, czy i w jakiej formie przysługuje środek odwoławczy. Nauka postępowania cywilnego nie jest łatwa. Niektóre regulacje mogą wydawać się niezrozumiałe, jeśli czytelnik nie widział na własne oczy procesu cywilnego, jeśli nigdy nie zapoznał się z aktami sprawy cywilnej, nie sporządzał pisma procesowego, a nawet nie miał okazji zapoznać się z tą formą wypowiedzi.

Niewątpliwie najlepszym sposobem przyswajania zasad, na jakich prowadzony jest proces cywilny, jest śledzenie jego toku jednocześnie z perspektywy sądu oraz stron, w tym reprezentujących je prawników. Dopiero wówczas można zaobserwować, w jaki sposób ustanowione w aktach normatywnych regulacje funkcjonują w rzeczywistości. Czytać przepisy o wymogach formalnych pisma procesowego to nie to samo, co przygotować takie pismo.

Nie każdy jednak dysponuje możliwością uczenia się i jednoczesnego praktykowania. Niniejsza książka ma stanowić pomoc dla osób chcących zgłębić tematykę postępowania cywilnego, próbę prezentacji tego, jak faktycznie wygląda proces sądowy w przykładowej sprawie cywilnej, jakie czynności procesowe następują po sobie i dlaczego są one podejmowane.

Zasadniczym założeniem niniejszego opracowania jest próba przedstawienia procesu cywilnego z praktycznego punktu widzenia. Zarówno strony, jak i sąd podejmują określone decyzje procesowe po to, by osiągnąć zamierzony rezultat. Instytucje procesowe mają charakter ze swej istoty celowy. Dlatego też prezentując – krok po kroku – przebieg postępowania cywilnego, będziemy starali się pokazać nie tylko treść przepisów, lecz także przede wszystkim to, jakie czynności procesowe strony faktycznie podejmują i z jakich powodów tak czynią.

Żeby kwestię tę zaprezentować w sposób przejrzysty i czytelny, chcemy posłużyć się konkretnym przykładem, na bazie którego będziemy omawiać tok postępowania

w sprawie – od początku do końca. Oprócz fikcyjnego (stworzonego dla celów niniejszej publikacji) przebiegu hipotetycznej sprawy sądowej w książce zamieszczono komentarze naukowe odnoszące się do najważniejszych uregulowań. Prowadzenie Czytelnika przez meandry procesu cywilnego wymaga bowiem w naszym przekonaniu nie tylko wskazania kolejno podejmowanych czynności procesowych, lecz także szerszego wyłożenia najistotniejszych rozwiązań kształtujących aktualny model postępowania. Praktyka sądowa nie powstaje bowiem w próżni. Z jednej strony przedstawiamy zatem – krok po kroku – czynności stron i sądu w sprawie, z ogólnym wyjaśnieniem podstaw praktycznych i prawnych. Z drugiej strony nieodłącznym elementem niniejszej książki jest pogłębiona analiza wybranych kluczowych zagadnień procesowych, z zaprezentowaniem dorobku judykatury i doktryny prawniczej. Całość uzupełniają schematy procedur w formie diagramów, które w uproszczony sposób obrazują podstawowe elementy składające się na tok postępowania.

Niniejsze opracowanie nie ma na celu kompleksowego przedstawienia wszystkich zagadnień, jakie wiążą się z problematyką postępowania cywilnego. Ze względu na ograniczone ramy niniejszej publikacji wiele instytucji prawnych omówiliśmy lapidarnie, niektóre zaś zostały pominięte. Lektura niniejszej pozycji powinna natomiast ułatwić poznanie „od kuchni” podstaw fascynującej dziedziny prawa, jaką niewątpliwie jest postępowanie cywilne.

Na przestrzeni lat model postępowania cywilnego ewoluował, zmieniały się przepisy adresowane do stron i organów procesowych, odchodzono od przyjmowanych wcześniej zasad, by w ich miejsce ustanowić nowe rozwiązania¹. W ostatnim czasie istotnie znowelizowano Kodeks postępowania cywilnego – ustawą z 4.07.2019 r., której przepisy w przeważającej mierze zaczęły obowiązywać od 7.11.2019 r.² Ogrom wprowadzonych wówczas zmian istotnie przeobraził funkcjonujący model postępowania w wielu kluczowych obszarach³. Wprawdzie zrąb stadiów postępowania sądowego od lat pozostaje niezmienny, niemniej aktualny model procedowania znacznie odbiega od tego, jaki funkcjonował w chwili wejścia w życie Kodeksu postępowania cywilnego⁴. Od momentu wejścia w życie Kodeksu postępowania cywilnego trwa bowiem dyskusja nad tym, czy zawiera on rozwiązania o charakterze optymalnym,

¹ Zob. T. Ereciński, *Dalsze zmiany czy nowy Kodeks postępowania cywilnego?* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 4–5; K. Knoppek, *Zmierzch prawdy obiektywnej w procesie cywilnym*, „Palestra” 2005/1–2, s. 9–10.

² Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469). Szerzej P. Ryłski, *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019/11–12, s. 15–33.

³ A. Partyk, *Should the same judge hear over again a case when it is referred back for reconsideration? Comments on new version of article 386 § 5 of Polish Civil Procedure Code*, „The Journal of Legal and Administrative Studies” 2019/2, s. 8; M. Dziurda, M. Szrajer, *Postępowanie gospodarcze według nowych przepisów*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/1, s. 12.

⁴ T. Ereciński, *Dalsze zmiany czy nowy Kodeks postępowania cywilnego?* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 3; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013, LEX 2013, s. 19.

a nadto – w jaki sposób można go udoskonalić. Przedstawiciele różnych ośrodków naukowych i praktycy od lat przedstawiają wiele postulatów, na jakich powinny być oparte – ich zdaniem – rozwiązania normatywne, aby proces cywilny mógł być prowadzony szybko, a jednocześnie rzetelnie⁵.

Zmiany w prawie procesowym znajdują zazwyczaj zastosowanie także do spraw zainicjowanych przed dniem wejścia w życie nowelizacji⁶. Przepisy procesowe „chwytają sprawę w locie”, co oznacza, że dotychczasowe przepisy proceduralne ustępują miejsca nowym rozwiązaniom normatywnym⁷. Reguły procesu cywilnego cechuje zatem swoisty dynamizm. Znaczne tempo zmian w Kodeksie postępowania cywilnego wprowadza jednak często chaos w stosowaniu przepisów oraz niepewność co do tego, w jaki sposób korzystać z nowych uregulowań, dopóki nie zostaną utrwalone określone reguły interpretacyjne, co może godzić w zasadę stabilności i pewności systemu prawnego⁸. Przedstawiony w niniejszej książce chronologiczny zarys przebiegu postępowania cywilnego stanowi próbę zaprezentowania modelowego toku procesu na gruncie obecnego stanu prawnego.

Opracowanie uwzględnia stan prawny na 1 czerwca 2020 r.

⁵ T. Zembrzuski, *Dokąd zmierza apelacja w postępowaniu cywilnym*, PS 2019/7–8, s. 48.

⁶ Postanowienie SN z 23.01.2020 r., V CO 295/19, LEX nr 2779956.

⁷ Zob. też W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1977, s. 31.

⁸ Por. B. Stępień-Załucka, *Stabilność prawa. Zadanie na dziś czy na wczoraj?*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2017/12, s. 21; M. Kryński, *Role of legal culture in developing standards of judges' professional ethics* [Rola kultury prawnej w kształtowaniu standardów etyki zawodowej sędziego – dop. aut.], „Ius Novum” 2019/4, s. 188. Zob. też: B. Stępień-Załucka, *Lawfulness in Poland vs the application of the European arrest warrant. Commentary on the judgement of the Court of Justice of the European Union of 25 July 2018, C-216/18*, St. Prawn. Rozprawy i Materiały 2018/2, s. 180.

Rozdział 1

PRZED WNIESIENIEM POZWU

Komentarz naukowy: zagadnienia ogólne

Ustawodawca nie wprowadził do Kodeksu postępowania cywilnego definicji pojęcia postępowania cywilnego⁹. Ciężar wyjaśnienia tego sformułowania spoczął na sądach i przedstawicielach nauki przedmiotu. Warto przytoczyć myśl, że regulacje procesu cywilnego mogą być określone jako „kompleks sprzężonych działań prawnych organu sądowego i uczestniczących w tym postępowaniu podmiotów”¹⁰, które dotyczą spraw cywilnych¹¹. Przepisy procesowe porządkują przede wszystkim relacje między stronami i sądem w postępowaniu dotyczącym spraw cywilnych. Regulacje Kodeksu postępowania cywilnego nie są jednak adresowane wyłącznie do stron postępowania oraz organów procesowych, w szczególności sądu. Odnoszą się one również do innych podmiotów, które w procesie uczestniczą, np. do świadków lub biegłych sądowych.

Zgodnie z art. 1 k.p.c. kodeks ten normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych.

Sprawy określone mianem spraw cywilnych można zatem podzielić na sprawy o charakterze *stricte* cywilnym, których celem jest rozstrzygnięcie sporów wynikających ze stosunków cywilnoprawnych (sprawy cywilne w znaczeniu materialnym), oraz sprawy, które nie mają charakteru cywilnego, lecz toczą się na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego (sprawy cywilne w znaczeniu formalnym).

⁹ Por. M. Skibińska [w:] *Postępowanie cywilne*, red. M. Rzewuski, Warszawa 2019, s. 1.

¹⁰ E. Gapska, *Wady orzeczeń sądowych w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009, s. 15.

¹¹ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1977, s. 12; zob. też: T. Zembrzuski, *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017, s. 147.

Do spraw cywilnych w znaczeniu materialnym należą sprawy o prawa lub roszczenia objęte regulacjami Kodeksu cywilnego lub innych ustaw zawierających normy prawa cywilnego materialnego, np. sprawy o zapłatę odszkodowania, o wydanie rzeczy, o ochronę posiadania, o zachówek. Cywilny charakter niewątpliwie posiadają również sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, np. o alimenty, o rozwód, o uregulowanie kontaktów z dzieckiem, o zezwolenie na podjęcie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego. Także sprawy z zakresu prawa pracy, np. o przywrócenie do pracy, o zapłatę odszkodowania za dyskryminację w zatrudnieniu, mają charakter spraw cywilnych w znaczeniu materialnym. Wskazane kategorie spraw łączy to, że stronami stosunków są podmioty wobec siebie równe, „równoprawni partnerzy”¹². Owa równość oznacza, że w ramach danego stosunku prawnego żadna ze stron procesu nie dysponuje w relacji do drugiej uprawnieniami o charakterze władczym¹³. Sprawą o charakterze cywilnym w znaczeniu materialnym jest więc również przedstawiona w niniejszej książce sprawa o odszkodowanie i zadośćuczynienie.

Sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnym, a więc rozpoznawanymi na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, są sprawy niemające charakteru cywilnego, ale poddane jurysdykcji sądów powszechnych. Chodzi tu przede wszystkim o wskazane wprost w art. 1 k.p.c. sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, do których zalicza się np. sprawy dotyczące rent lub emerytur. Są to również m.in. sprawy z zakresu prawa łowieckiego¹⁴, czy też sprawy o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego¹⁵.

W myśl art. 2 § 1 k.p.c. do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy. Badanie dopuszczalności rozpoznania określonej sprawy w ramach postępowania cywilnego dokonywane jest przez sąd na każdym etapie sprawy, z urzędu. Dopuszczalność drogi sądowej to podstawowa przesłanka możliwości domagania się ochrony prawnej w ramach postępowania przed sądami. Jej brak uniemożliwia realizację żądania ochrony przez sąd¹⁶. Pozwy niedopuszczalne, obejmujące żądania

¹² Por. wyrok SA w Białymstoku z 15.03.2017 r., I ACa 857/16, LEX nr 2300231.

¹³ Chodzi tu o relację władczą w odniesieniu do określonego konkretnego stosunku prawnego, a nie dysponowanie władzą w ogóle. Przykładowo gmina, która domaga się eksmisji lokatora z mieszkania komunalnego, jest w sensie prawnym równa z tym lokatorem. Bez znaczenia jest to, że gmina ma wiele uprawnień władczych wobec tej osoby w innych sferach, np. podatkowej. Stosunek najmu lub bezumownego korzystania z lokalu jest stosunkiem *stricte* cywilnoprawnym, w którym gmina występuje jako właściciel lokalu, a nie jako podmiot władzy publicznej. Gmina (w pewnym uproszczeniu) nie różni się tu od jakiegokolwiek innego właściciela lokalu. Zob. też: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, red. O.M. Piaskowska, Warszawa 2020, s. 42; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, LEX 2013, s. 15–16.

¹⁴ Postanowienie WSA w Gdańsku z 10.10.2019 r., III SAB/Gd 46/19, LEX nr 2727106.

¹⁵ Por. M. Skibińska [w:] *Postępowanie...*, red. M. Rzewuski, s. 5.

¹⁶ Postanowienie SN z 10.04.2018 r., I UK 55/17, LEX nr 2508655.

nienależące do drogi sądowej, podlegają bowiem odrzuceniu (art. 199 k.p.c.). Co do zasady niedopuszczalność drogi sądowej ma charakter bezwzględny. Tylko wyjątkowo strona może dokonać wyboru, czy skorzysta z drogi sądowej, czy też swoich praw będzie dochodzić w innym postępowaniu¹⁷.

Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego regulują przebieg postępowania cywilnego od chwili wniesienia powództwa (wniosku) w sprawie cywilnej na drogę sądową (a także postępowania przed wytoczeniem powództwa – np. o ustanowienie pełnomocnika z urzędu) poprzez etap postępowania rozpoznawczego przed sądem, wyrokowania, postępowań odwoławczych do finalnego stadium egzekucji zapadłego wyroku lub postanowienia.

Choć od momentu zainicjowania postępowania do wydania prawomocnego wyroku sądowego może nastąpić znaczny upływ czasu, to strony i sąd mogą przewidzieć, jakie czynności będą podejmować w określonych fazach postępowania. Modelowy proces cywilny można przyrównać do układanki domina, w której każda z dokładanych w odpowiednich miejscach kostek stwarza możliwość dołożenia kolejnej (pозew, odpowiedź na pozew, wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego, prowadzenie rozprawy, wyrok sądu, apelacja). Powyższe ma o tyle znaczenie, że znajomość reguł procesowych ułatwia stronie poruszanie się w toku prowadzonego procesu, gdyż może ona przewidzieć, jakie czynności może podjąć sąd, jakie będą jej przyszłe obowiązki procesowe itd. Z tego względu wskazuje się w literaturze, że to czynności procesowe uruchamiają działanie „maszyny procesowej”¹⁸, która pozwala wydać rozstrzygnięcie kończące postępowanie¹⁹.

Należy mieć przy tym na uwadze, że w toku postępowania rozpoznawczego sąd może zajmować się także wieloma kwestiami incydentalnymi, wpadkowymi, których rozstrzygnięcie warunkuje możliwość kontynuowania procesu co do istoty sprawy. W literaturze można spotkać zapatrywanie, że prowadzenie postępowań incydentalnych *de facto* stopuje możliwość rozstrzygnięcia sprawy²⁰. Przykładowo postępowaniem wpadkowym jest etap rozpoznawania wniosku o ustanowienie dla strony pełnomocnika procesowego z urzędu lub wniosku o zwolnienie jej od ponoszenia kosztów sądowych (które zostaną szerzej przedstawione w niniejszej książce) czy też rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o wyłączenie sędziego lub w przedmiocie sprostowania wyroku. Incydentalny charakter ma również postępowanie w przedmiocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia roszczenia. Strona, która bierze udział w procesie, powinna zdawać sobie sprawę, że inicjowanie licznych postępo-

¹⁷ Kodeks..., red. O.M. Piaskowska, s. 44.

¹⁸ T. Wiśniewski, *Przebieg...*, s. 22–23.

¹⁹ Zob. też: T. Zembrzusi, *Nieważność...*, s. 152.

²⁰ T. Wiśniewski, *Przebieg...*, s. 21.

wań wypadkowych może (choć nie musi) odsunąć w czasie moment wyrokowania co do meritum²¹.

Przepisy ujęte w ramach Kodeksu postępowania cywilnego są swoistym drogowskazem prowadzącym do celu w postaci uzyskania określonej ochrony prawnej o charakterze materialnym. Regulacje procesowe powinny być zatem podporządkowane nadrzędnemu celowi, tj. temu, by strony mogły uzyskać w rozsądnym terminie prawomocne orzeczenie sądu kończące określony spór przy poszanowaniu reguł rzetelnego postępowania przed właściwym, bezstronnym i należycie obsadzonym sądem. Zespół reguł przyjętych przez ustawodawcę w ustawie procesowej powinien zapewnić, aby postępowania cywilne prowadzone były w sposób rzetelny, sprawiedliwy, a nadto by możliwe było urzeczywistnienie prawa stron do sądu²². Zawarta w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP fundamentalna zasada prawa do sądu może być realizowana w praktyce tylko pod warunkiem, że przepisy procesowe zostaną właściwie ukształtowane, a więc gdy model postępowania będzie odpowiadał regułom gwarantowanym w ustawie zasadniczej²³. Jak podkreśla się w literaturze, prawo obywatela do sądu powiązane jest ściśle z przepisami prawa procesowego²⁴. Podstawową rolą procesu cywilnego jest zatem stworzenie drogi prawnej, na której strony mogą uzyskać wyrok regulujący ich prawa i obowiązki o charakterze materialnoprawnym, uchylający stan niepewności co do prawa²⁵. Należy zaznaczyć, że niekiedy określone rozwiązania przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego uznawane są za godzące w prawo do sądu, co stanowi ewidentną niedoskonałość określonego modelu procesu. W szczególności bardzo krytycznie ocenia się w piśmiennictwie wprowadzoną 7.11.2019 r. nowelizację²⁶ art. 386 § 5 k.p.c., która statuuje, że jeśli wyrok sądu pierwszej instancji zostanie uchylony i przekazany do ponownego rozpoznania, to sprawę co do zasady powinien rozpoznać sąd w składzie, który wydał to orzeczenie. W poprzednim stanie prawnym w takim wypadku sprawę obligatoryjnie rozpoznawał inny skład sądu²⁷.

Bez względu na powyższe należy zastanowić się nad tym, co sprawia, że konkretne postępowanie sądowe może być prowadzone w sposób optymalny. Modelowe postępowanie to proces sprawny, prowadzony szybko i bez jednoczesnego naruszenia praw

²¹ Przykładowo jeśli strona złoży wniosek o wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy w świetle art. 50 § 3 k.p.c., to sąd nie może wyrokować przed rozstrzygnięciem zasadności wniosku, choć może prowadzić dalsze czynności w sprawie. Zob. szerzej: A. Partyk [w:] *Kodeks...*, red. O.M. Piaskowska, s. 206–207.

²² Zob. H. Pietrkowski, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009, s. 22–23.

²³ Por. A. Kościółek, *Zasada jawności w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa, 2018, s. 37.

²⁴ H. Pietrkowski, *Metodyka...*, s. 25.

²⁵ Por. M. Skibińska [w:] *Postępowanie...*, red. M. Rzewuski, s. 2; A. Partyk [w:] *Kodeks...*, red. O.M. Piaskowska, s. 914.

²⁶ Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469).

²⁷ Zob. A. Partyk, *Should...*, s. 18–19 i cytowana tam literatura.

procesowych stron. Zarówno strony, jak i organy procesowe podejmują w nim czynności adekwatne do stanu sprawy, nie powodując przewlekłości postępowania. Aby osiągnąć ten skutek, z jednej strony potrzeba sprawnie działającego aparatu wymiaru sprawiedliwości, lecz z drugiej niemniej ważna jest lojalna aktywność stron procesu²⁸. Tylko współpraca sądu i stron może pozwolić na wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie bez zbędnej zwłoki. W praktyce nie jest to proste. Wskazuje na to chociażby znaczna liczba skarg na przewlekłość postępowań sądowych oraz nie najlepsze oceny wymiaru sprawiedliwości²⁹. Należy zarazem podkreślić, że efektywność pracy sędziów nie zależy tylko od nich samych, ale od obowiązującego w Polsce systemu prawa. Funkcjonowanie właściwych rozwiązań procesowych zależy w znacznej mierze od decyzji podejmowanych przez prawodawcę³⁰. Jednocześnie w literaturze zwraca się uwagę, że właściwe funkcjonowanie sądu jest wzmacniane przez dobrą atmosferę wokół wymiaru sprawiedliwości, gdy nie dochodzi do kwestionowania wydawanych przez sądy orzeczeń³¹. Oceniając wymiar sprawiedliwości, należy mieć także na względzie, że akta rozpoznawanych spraw cywilnych są niejednokrotnie obszerne i sama ich lektura jest czasochłonna³².

Niekiedy proces sądowy nie może zakończyć się terminowo z uwagi na niewłaściwe działania jego stron, a także innych uczestników postępowania (np. biegłych sądowych). W tym kontekście kluczowe pytanie brzmi: z jakiej przyczyny strony niejednokrotnie popełniają błędy. W większości przypadków to brak wiedzy o regułach procesowych stanowi przyczynę ich nieprzestrzegania.

Pożądane jest, by osoby występujące przed sądem posiadały przynajmniej elementarną wiedzę o zasadach procesowych³³. Strony powinny zdawać sobie sprawę z tego, że powinny podejmować czynności procesowe w sposób przemyślany, uporządkowany, by nie poniosły negatywnych konsekwencji swojej opieszałości, np. złożenia spóźnionych wniosków dowodowych lub wniesienia środka odwoławczego po ter-

²⁸ Na temat pojęcia wymiaru sprawiedliwości i prób jego zdefiniowania zob. szerzej: B. Stępień-Załucka, *Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez Sąd Najwyższy w Polsce*, Warszawa 2016, s. 3–7.

²⁹ Zob. uwagi do badań opinii publicznej przeprowadzonych przez M. Kryńskiego [w:] M. Kryński, *Role of...*, s. 189–191.

³⁰ T. Ereciński, *Dalsze...*, s. 3; J. Jaśkiewicz, *Poznanie faktów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 13.

³¹ T. Ereciński, *Dalsze...*, s. 4–5. Na temat krytyki działania sądów w mediach zob. P. Kosmaty, *Sprawozdawczość sądowa w świetle prawa prasowego*, St. Prawn. Rozprawy i Materiały 2017/1, s. 72–73.

³² J. Sobczak, *Przewlekłość postępowania. Rzeczywisty problem organizacyjny, prawny, społeczny, polityczny czy urojenie* [w:] *Przewlekłość postępowania sądowego*, red. O.M. Piaskowska, P.F. Piesiewicz, Warszawa 2018, s. 58. Można odnotować, że w literaturze niejednokrotnie zwraca się uwagę na konieczność zmian w prawie, tak aby postępowania sądowe mogły być prowadzone jak najbardziej sprawnie. Wśród tych głosów niejednokrotnie podejmowany jest temat wprowadzenia do wymiaru sprawiedliwości sztucznej inteligencji, która mogłaby wspierać sądy w procesie rozstrzygania spraw. Zob. np. A. Partyk, *Legitim 2.0., czyli o robocie przyszłości... rozstrzygającym spory zachowkowe*, St. Prawn. Rozprawy i Materiały 2019/2, s. 32 i n.

³³ Zob. A. Łazarska, *Należyta dbałość o swoją sprawę w procesie cywilnym*, PS 2009/5, s. 49.

Aleksandra Partyk – doktor nauk prawnych; adiunkt w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego; radca prawny; sekretarz redakcji pisma „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały”; stale współpracuje z serwisem Prawo.pl; autorka i współautorka wielu publikacji z zakresu prawa i postępowania cywilnego.

Tomasz Partyk – sędzia, orzeka w sprawach z zakresu prawa cywilnego; autor i współautor wielu publikacji z zakresu prawa i postępowania cywilnego.

W książce omówiono praktyczne stosowanie przepisów postępowania cywilnego na przykładzie procesu o odszkodowanie. Odmiennie od większości opracowań zajmujących się tą problematyką postępowanie cywilne przedstawiono tu według porządku chronologicznego czynności procesowych, nie zaś według systematyki kodeksowej.

Każda czynność procesowa została zobrazowana stosownym wzorem pisma procesowego, orzeczenia lub zarządzenia. Zagadnienia o szczególnie istotnym znaczeniu praktycznym autorzy poddali analizie w poszerzonych komentarzach naukowych, prezentujących wybrane instytucje prawnoprocesowe na gruncie poglądów nauki prawa oraz dorobku orzecznictwa sądowego.

Publikacja jest przeznaczona dla studentów prawa, aplikantów zawodów prawniczych i osób przygotowujących się do egzaminów na aplikacje, pełnomocników procesowych oraz wszystkich poszukujących praktycznych informacji, które ułatwią przygotowanie się do uczestnictwa w procesie cywilnym.

ISBN 978-83-8187-924-8

9 788381 879248

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLWUER.PL

WWW.PROFINFO.PL